

значительных потерь высококвалифицированного кадрового потенциала. За последние двадцать лет реформ страну покинули многие высококвалифицированные рабочие, инженеры, специалисты.

Недостатки в налоговой системе страны и трудности, которые связаны с рисками, свойственными инновационным мероприятиям, снижают уровень заинтересованности украинских предприятий в использовании инноваций.

Выводы. В заключение отметим, что эффективность ОЭМ управления зависит от величины синергетического эффекта, который достигается в зависимости от того, насколько эти механизмы будут применяться комплексно и взаимодействовать согласованно. Высокий синергетический эффект обеспечит эффективное развитие виноградарства и виноделия отрасли, позволит повысить прибыльность и рентабельность деятельности ее предприятий, расширить рынки сбыта. К важным результатам развития отрасли следует отнести также возрастание занятости населения не только в городах, но и в сельской местности, а также возрастание уровня доходов работников виноградарства и виноделия. Так как для переработки одной тонны винограда в конечную продукцию, соглас-

но расчетам специалистов, требуется 22 человека, то в пересчете на весь объем производства, предусмотренный «Программой развития виноградарства и виноделия Украины на период до 2025 г.», запланированная занятость должна достигнуть почти 1 млн. рабочих мест. При этом увеличивается занятость не только в самой виноградарственной отрасли, но и в сопредельных с ней отраслях: металлургической, химической, машиностроительной и других отраслях, производящих продукцию для виноградарства и виноделия [1]. В результате экономического роста отрасли обеспечит возрастание поступлений налогов и сборов в сводный бюджет Украины (налоги на добавленную стоимость, прибыль, акциз, пошлина, лицензии). В Программе запланировано увеличение таких поступлений вдвое.

Полученные результаты обуславливают дальнейшие направления исследований, которые будут направлены на поиск путей совершенствования ОЭМ управления виноградарственной отрасли, как на макро-, так и на микроуровнях с учетом зарубежного опыта, адаптированного к условиям деятельности отечественных предприятий, и передового опыта управления отечественными предприятиями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авидзба А.М. Программа развития виноградарства и виноделия в Украине до 2025 г. // Виноградарство и виноделие. - Т. XXXIX, 2009. - С. 5-9.
2. Луканин А.С. Проблемы украинского виноделия / А.С. Луканин. [Электронный ресурс]. - Режим доступа : Quecus.com.ua/publikacii/2.pdf.
3. Методичні вказівки щодо проведення реструктуризації державних підприємств. Наказ Міністерства економіки України № 9 від 23.01.1998 р.
4. Закон України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства», №587 від 09.04.1999 г.

УДК 334.722:65.012.8:343

ПАВЛОВ О.І., д-р екон. наук, доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано фактори негативного впливу на стан економічної безпеки підприємства, визначено її зміст та розкрито сутність стратегії його економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, загроза економічній безпеці підприємства, підприємство, стратегія економічної безпеки підприємства

The article analyzes the factors negative impact on the economic security, to its meaning and essence of the strategy of its economic security.

Keywords: economic security companies, threatened the economic security of the enterprise, the enterprise, the strategy of economic security

Вступ. Питання економічної безпеки підприємства стають останнім часом усе актуальнішими як у науковому, так і в практичному аспектах. Про це свідчить значна кількість публікацій з даної проблематики. Проте вчені поки що не дійшли єдиної думки щодо тлумачення поняття «економічна безпека», незважаючи на те, що воно було вжите ще Ф. Рузвельтом. Ця ситуація пояснюється відсутністю однозначної термінології з її визначення та існування щонайменше чотирьох підходів (ресурсно-функціональний,

гармонізаційний, конкурентний та захисний) до тлумачення економічної безпеки підприємства [1, с. 158].

Постановка завдання. Протягом останніх десятиліть дослідники вкладали різний зміст в поняття «економічна безпека». Так, в 1970-ті роки під економічною безпекою розуміли збереження комерційної таємниці підприємства [2]. Потім стало зрозуміло, що це не захищає підприємство від усіх загроз, які можуть негативно впливати на його економічну безпеку.

На наш погляд, при визначенні змісту економічної безпеки підприємства доцільно прийняти до уваги наявність вузького та широкого трактування цього поняття. В першому випадку економічну безпеку пов'язують з завданнями охоронних структур або зі станом захищеності підприємства від потенційних ризиків та загроз. Широке розуміння економічної безпеки підприємства асоціюється з його ефективною діяльністю [3, с. 58].

З огляду на ступінь наукової розробки досліджуваної проблеми необхідно уточнити, який зміст ми вкладаємо в понятійний конструкт «економічна безпека підприємства», проаналізувати фактори негативного впливу на стан цієї безпеки та окремі складові стратегії економічної безпеки підприємства, метою якої є послаблення його внутрішніх та зовнішніх загроз. Саме це й є основними завданнями дослідження.

Результати. У сучасних умовах процес успішного функціонування і економічного розвитку підприємств багато в чому залежить від вдосконалення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки. Слід зауважити, що сьогодні не всі керівники підприємств готові повною мірою оцінити важливість створення надійної системи економічної безпеки. Це пояснюється не усвідомленням того факту, що економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих чинників, при яких досягається стійка реалізація головних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності.

Проблеми власної економічної безпеки виникають перед кожним підприємством не тільки в кризові періоди, але і при роботі в стабільному економічному середовищі, проте комплекс розв'язуваних при цьому цільових задач має істотне розходження.

У режимі стійкого функціонування, підприємство, при вирішенні завдань своєї економічної безпеки, акцентує головну увагу на підтримці нормального ритму виробництва та збуту продукції, на запобіганні матеріального і/або фінансового збитку, на недопущенні несанкціонованого доступу до службової інформації й руйнування комп'ютерних баз даних, на протидії недобросовісній конкуренції та кримінальним проявам.

Виробнича сфера ефективно працюючого підприємства, якщо вона вчасно піддається необхідній модернізації, не є джерелом економічного неблагополуччя (економічної небезпеки), як для колективу підприємства та його власника, так і для тих агентів ринку, що користуються продукцією підприємства.

У кризові періоди розвитку, найбільшу небезпеку для підприємства представляє руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного і кадрового), як головного чинника життєдіяльності підприємства. При цьому, умови господарювання є такими, що не забезпечується здатність потенціалу до відтворення. Ресурси для цього підприємство може здобувати тільки виходячи з результатів його діяльності – амортизаційних відрахувань і прибутку, а також за рахунок позикових коштів. Обидва ці джерела інвестицій у кризовій ситуації у підприємства, як правило, виявляються обмеженими.

В даний час більшість українських промислових підприємств, працюючи в нестабільному економічному середовищі, є збитковими або низькорентабельними, переживають спад виробництва. Причин тому багато, але головні з них криються в інерції сформованої структури виробництва, його технологічної відсталості і фізичному зношенні основних засобів.

Таке їхнє положення становить певну небезпеку як для економіки та соціальної стабільності в регіоні і суспільстві в цілому, так і для потенціалу і колективу кожного конкретного підприємства. Адже промислове підприємство, будучи основним структуроутворюючим елементом економіки, виконує не тільки виробничу функцію, але і дає засоби до існування багатьох людей, пов'язаних з ним, тобто несе певне соціальне навантаження та відповідальність за наслідки своєї діяльності.

Неповне завантаження потужностей, а значить і неефективне їхнє використання, а тим більш руйнування створеного потенціалу підприємства являють загрозу економічним, матеріальним основам життєдіяльності виробничого колективу, для підтримки якого він створювався і розвивався.

Жодне підприємство не може відчувати себе в економічній безпеці, якщо його продукція не затребувана ринком; жодне підприємство, що виробляє засоби виробництва, не може відчувати себе в безпеці, якщо відбувається тривалий спад у економічному розвитку країни.

Головний комплекс проблем і основні причини поточного неблагополуччя багатьох промислових підприємств криються у:

- незатребуваності продукції на внутрішньому і зовнішніх ринках, у її низькій конкурентоспроможності;
- виснаженні інвестиційних ресурсів, посиленому фінансовою кризою, інфляцією, руйнуванням грошового обігу, витратами діючої системи оподаткування товаровиробників;
- митних і валютних бар'єрах на границях країн СНД, що зруйнували їх колись єдиний економічний простір.

Як оцінити ефект дії перерахованих і ряду інших негативних факторів і процесів на поточний стан підприємства і перспективи його розвитку? Як їх дія відбивається на потенціалі і стані економічної безпеки кожного конкретного підприємства?

Для відповіді на ці питання спочатку необхідно визначити, що входить у поняття «економічна безпека» або його антоніма – «економічна небезпека». На макроекономічному рівні та рівні підприємства змістовне наповнення цього поняття розрізняється, насамперед, формами і масштабами прояву небезпеки і методами унеможливлення загроз.

Під національною економічною безпекою розуміється стан економіки, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного і оборонного існування і прогресивного розвитку, невразливість і незалежність її економічних інтересів стосовно можливих зовнішніх та внутрішніх загроз і впливів.

Під економічною безпекою підприємства (господарюючого суб'єкта) слід розуміти захищеність

його науково-технічного, технологічного, виробничого і кадрового потенціалу від прямих (активних) або непрямих (пасивних) економічних погроз, наприклад, пов'язаних з неефективною науково-промисловою політикою держави або формуванням несприятливого зовнішнього середовища, та здатність до його відтворення. Необхідність постійного дотримання економічної безпеки пояснюється завданням, що об'єктивно стоїть перед кожним суб'єктом господарювання щодо забезпечення стабільного функціонування та досягнення головної мети своєї діяльності. Рівень економічної безпеки визначається тим, наскільки ефективно його керівництву і персоналу вдається запобігти можливі загрози і усунути збиток від негативних впливів на ті чи інші складові економічної безпеки [4, с. 534–535].

В залежності від їх суб'єктної обумовленості фактори негативного впливу на економічну безпеку можуть бути об'єктивними і суб'єктивними. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають без участі і незалежно від конкретного підприємства або його окремих працівників, а суб'єктивні – є наслідком неефективної роботи підприємства в цілому або його працівників, передусім керівників і функціональних менеджерів.

Очевидно, що економічна безпека підприємства має прямий причинно-зумовлений зв'язок з системою і результатами стратегічного планування його розвитку в залежності від цілей виробництва, засобів і можливостей їх досягнення, конкурентного середовища, умов господарювання і т.д.

У зв'язку з цим, однією з визначальних вимог до стратегічного планування підприємства на сучасному кризовому етапі розвитку є не тільки необхідність техніко-економічного обґрунтування ефективності управління ресурсами (в умовах надмірності виробничих потужностей цей комплексний критерій перестає бути самодостатнім і головним), а й забезпечення критеріїв і параметрів економічної безпеки, визначення заходів щодо збереження створеного потенціалу, передусім, пошук додаткових джерел ресурсного (фінансового) забезпечення, а також способів конкурентної боротьби і завоювання міцних позицій у різних сегментах внутрішнього і зовнішніх ринків конкурентоспроможної продукції.

Стратегія економічної безпеки, формулюючи цілі і визначаючи об'єкти стратегії, повинна включати:

– характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства;

– ідентифікацію факторів, що зміцнюють або руйнують стійкість його соціально-економічного становища на короткострокову і середньострокову (3–5 років) перспективу;

– визначення критеріїв і параметрів (граничних значень) показників, що характеризують інтереси підприємства і відповідають вимогам його економічної безпеки;

– розробку економічної політики, що включає механізми обліку, які впливають на стан економічної безпеки;

– напрями діяльності підприємства щодо реалізації стратегії.

Для кожного підприємства «зовнішні» і «внутрішні» загрози є специфічними. До зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм та приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, а також порушення чинного законодавства з боку представників контролюючих та правоохоронних органів. До внутрішніх загроз і дестабілізуючих факторів відносяться дії чи бездіяльність співробітників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких можуть бути нанесення економічного збитку компанії, витік або втрата інформаційних ресурсів, підрив її ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаєминах з реальними і потенційними партнерами, конфліктні ситуації з конкурентами, контролюючими та правоохоронними органами, виробничий травматизм або загибель персоналу і т.д.

Висновки. Результати дослідження дозволяють зробити висновок про те, що система економічної безпеки підприємства будується з урахуванням умов конкурентної боротьби та специфіки ведення бізнесу. Необхідно також відзначити, що система економічної безпеки кожної компанії є суто індивідуальною. Її повнота і дієвість багато в чому залежать від наявної в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів підприємства, розуміння кожним із співробітників важливості забезпечення безпеки бізнесу, а також від знань і практичного досвіду керівника служби економічної безпеки, який безпосередньо займається побудовою і підтриманням в належному стані самої системи. Проте, ключову роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства відіграє розробка її стратегії, яка включає превентивні дії щодо прогнозування і запобігання загроз, систему протидії їм, включаючи заходи з унеможливлення інформаційних загроз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Система економічної безпеки : держава, регіон, підприємство : монографія : в 3 т. Т. 1 / О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов, В.Л. Безбожний [та ін.], за заг. ред. Г.В. Козаченко. – Луганськ : Елтон – 2, 2010. – 282 с.
2. Штумпф Г. Договор о передаче ноу-хау / Г. Штумпф. – М. : Прогрес, 1976. – 376 с.
3. Кириченко О.А. Управління фінансово-економічною безпекою : навч. посібник / О.А. Кириченко, С.М. Лаптев, П.Я. Пригунов, О.І. Захаров та ін. // за ред. Сідака В.С. – К. : Дорадо-Друк, 2010. – 480 с.
4. Економіка підприємства : учебник / под ред. С.Ф. Покропівного. – К. : КНЕУ, 2003. – 562 с.

